

DEBRECENI ÍTÉLŐTÁBLA

Pf. II. 20.637/2009/8. szám

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Debreceni Ítéltábla a **M-i** 2. számú Ügyvédi Iroda (ügyintéző: Dr. Temesi Zsolt ügyvéd, Miskolc, Dózsa György u. 11.) által képviselt felperes neve címe lakos felperesnek, az előbb személyesen eljáró, majd a **M-i** 10. számú Ügyvédi Iroda (ügyintéző: Dr. Guba **Z.** ügyvéd, Miskolc, Kazinczy u. 10. I/7.) által képviselt I.rendű alperes neve címe lakos I. rendű, az előbb személyesen eljáró, majd a **M-i** 10. számú Ügyvédi Iroda (ügyintéző: Dr. Guba **Z.** ügyvéd, Miskolc, Kazinczy u. 10. I/7.) által képviselt II.rendű alperes neve címe lakos II. rendű, a **M-i** 10. számú Ügyvédi Iroda (ügyintéző: Dr. Guba **Z.** ügyvéd, Miskolc, Kazinczy u. 10. I/7.) által képviselt III.rendű alperes neve címe lakos III. rendű és a **M-i** 10. számú Ügyvédi Iroda (ügyintéző: Dr. Guba **Z.** ügyvéd, Miskolc, Kazinczy u. 10. I/7.) által képviselt IV.rendű alperes neve címe lakos IV. rendű alperesek ellen végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt indított perében a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 23. P. 21.802/2007/69. számú ítélete ellen az alperesek által 75. sorszám alatt előterjesztett fellebbezés folytán meghozta a következő

Ítéletet:

Az ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érinti, fellebbezett részét megváltoztatja és a keresetet elutasítja; mellőzi az alperesek kötelezését perköltség és illeték megfizetésére; a felperes által az állam javára megtérítendő kereseti illeték összegét 42.000 (Negyvenkettőezer) forintba leszállítja.

Kötelezi a felperest, hogy 15 nap alatt fizessen meg az alpereseknek, mint egyetemleges jogosultaknak 75.000 (Hetvenötezer) forint általános forgalmi adót tartalmazó 399.000 (Háromszázkilencvenkilencezer) forint együttes első- és másodfokú perköltséget.

Ez ellen az ítélet ellen nincs helye fellebbezésnek.

Indokolás:

PK. (a továbbiakban: az I. rendű örökhagyó) az 1950-es évek elején kötött házasságot **PK.**né **TÉ**-val (a továbbiakban: a II. rendű örökhagyó). A házasságból gyermek nem származott.

Az I. rendű örökhagyónak két testvére volt, **PZ**, aki az I. rendű örökhagyót megelőzően és **PG**, aki az I. rendű örökhagyót követően hunyt el. **PZ**nak négy gyermeke született: **Z.**, aki a felperes édesapja, **K.**, aki a II. rendű alperes, továbbá **E.** és **M.**, míg **PG** gyermekei a III. és IV. rendű alperesek. A II. rendű örökhagyónak az I. rendű alperes a tervére.

1998. augusztus 6-án mindkét örökhagyó külön-külön Dr. **VL** ... közjegyző előtt végrendeletet tett, amelyben mindketten minden ingó- és ingatlanvagyonuk örökösévé a felperest nevezték meg a túlélő házastárs javára holtig tartó haszonélvezeti jog kikötésével. Mindkét végrendeletben feltételként kötötték ki a végrendelkezők, hogy örökösük rászorultságuk esetén köteles róluk gondoskodni, szükség esetén bevásárolni, esetleges betegségükben ápolásukról gondoskodni, a házon belüli és házkörüli teendőket ellátni, a tulajdonukban lévő ingatlanok állagmegóvásáról, karbantartásáról, műveléséről, majd az örökhagyók eltemettetéséről gondoskodni, s haláluk után sírjukat gondozni.

A felperes az örökhagyók javára szóló végrendelkezéséről tudomást szerzett, az azonban megállapíthatatlan, hogy a végrendeletek tartalmát részleteiben is megismerte volna.

Az örökhagyókkal mind az I. rendű alperes, mind **P E.** és családja kapcsolatot tartott, míg a felperes 1998-tól került velük szorosabb érzelmi kapcsolatba, ennek során őket rendszeresen látogatta, a házkörüli teendőkben is segítséget nyújtott.

2003. február 26-án az I. rendű örökhagyó a **D-i** Kórház Neurológiai és Stroke Osztályára került, ott 2003. március 17-ig állott egyebek mellett jobb féltéki agylágyulás diagnózissal kezelés alatt. Innen a kórház ápolási osztályára került 2003. április 8-ig, amikor elbocsátották azzal, hogy nála folyamatosan zavart állapotot diagnosztizáltak.

A II. rendű örökhagyó házastársa kórházba kerülését követően az I. rendű alperesnél tartózkodott, ezután a Semmelweis Kórház Belgyógyászati Osztályán, majd 2003. március 26-tól április 8-ig a Krónikus Belgyógyászati és Geriátriai Osztályán állt kezelés alatt, egyebek között általános és agyi érelmeszesedés, időskori szellemi leépülés, cukorbetegség, magas vérnyomás megbetegedésekkel.

2003. április 8-tól a felperes kezdeményezésére az örökhagyók a ... Kht. Ápolási Otthonában éltek 2003. május 12-ig. Az itt kibocsátott ápolási zárójelentés szerint az I. rendű örökhagyó szükségletei kielégítésében segítséget igénylő, fennjáró, bot nélkül sétáló, tudatilag időnként zavart, de irányítható, akinek kooperációs készsége csökkent. A II. rendű örökhagyó szükségletei kielégítésében segítséget igényelt, fenn járt, tudata zavart volt, állandó menési kényszere volt, nehezen irányítható, egy alkalommal engedély nélkül az otthont elhagyta.

2003. május 12-től az örökhagyók a közös tulajdonukban lévő M., ... u. 40. alatti lakásukban tartózkodtak, ahol a felperes megbízásából egy gondozó nyújtott segítséget a háztartási munkákban és egyéb szükséges teendőkben.

2003. május 27-én a **D-i** Kórház Ideggyógyászati Szakrendelésén az I. rendű örökhagyónál vizsgálatot követően véleményezték egyebek között a jobb félteki agylágyulás utáni állapotot, éreredetű szellemi leépülést, általános és agyi érelmeszesedést.

2003. június 4-én a felperes kérelmére az örökhagyók háziorvosa ideggondozói beutalót írt mindkét örökhagyóra vonatkozóan, cselekvőképességük elbírálása végett.

2003. június 10-én az örökhagyókat a M. Város Önkormányzata Semmelweis Kórház Rendelőintézet 2. számú Ideggondozójában Dr. **BI.** ideg- és elme szakorvos a felperes kezdeményezésére fogadta, mindkettőjükre vonatkozóan igazolást állított ki, amelyben rögzítette, hogy mindkettőjük cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezését látja indokoltnak.

A felperes 2003. június 11-én e két igazolással a **M.** Város Polgármesteri Hivatal Gyámügyi Osztályán kérte az örökhagyók cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezése iránti eljárás megindítását. Az orvosi igazolásokat és a gyámügyi osztályon készült jegyzőkönyvet az örökhagyók részére postán is elküldte, így azokról az őket rendszeresen látogató I. és II. rendű alperes is tudomást szerzett.

A II. rendű alperes 2003. június végén az örökhagyók megbízására hivatkozással Dr. **PE.** ... közjegyző titkárnőjétől időpontot kért az örökhagyók fogadására, majd az időpont kijelölését követően a III. és IV. rendű alperes segítségével az örökhagyókat elvitte a közjegyzőhöz.

A közjegyző mindkét örökhagyót külön-külön fogadta, velük titkárnője jelenlétében egyenként elbeszélgetett, végrendelezési képességükről a hozzájuk intézett kérdésekre adott feleletek alapján meggyőződött, s részükre tájékoztatást adott a törvényes öröklés, a végrendeleti öröklés szabályairól, majd kérésükre közjegyzői okiratba foglalta végrendeleteiket.

2003. július 2-án közjegyzői okiratba foglalt végrendeletében a II. rendű örökhagyó szellemi képessége birtokában, józan megfontolás után, idegen befolyástól mentesen halála esetére akként rendelkezett, hogy minden ingó- és ingatlanvagyonát, vagyoni értékű jogát és követelését örököljék egyenlő arányban az alperesek, míg házastársa számára holtig tartó haszonélvezeti jogot biztosított. Az örökösként megnevezett négy személy születési idejét, anyjuk nevét és lakóhelyüket is megjelölte.

Az ugyanezen a napon kelt közjegyzői okiratba foglalt végrendeletében az I. rendű örökhagyó szellemi képessége birtokában, józan megfontolás után, idegen befolyástól mentesen halála esetére akként rendelkezett, hogy minden ingó-és ingatlanvagyonát, vagyoni értékű jogát és követelését örökölje egészben házastársa, **PK.né TÉ..** Helyettes

örökösnek nevezte meg $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{4}$ arányban az alpereseket, s mind az öt személy születési idejét, anyja nevét, lakóhelyüket is megjelölte.

Ugyanezen a napon az I. rendű örökhagyó a lakásában az ágyról leesett, az őt felkereső háziorvos azt állapította meg, hogy a 2003. február 26-át megelőző állapothoz képest fizikailag és szellemileg is lelassult állapotban van, de törést nem szenvedett.

A gyámhatóság előtt megindult eljárás során 2003. július 4-én az ügyintéző környezettanulmányt készített az örökhagyók lakásában, s a kiállított jegyzőkönyvben egyebek mellett rögzítette, hogy „a néni nem ismeri fel a férjét, sógorának képzei”.

2003. július 31-én a gyámhivatal mindkét örökhagyóval szemben keresetet nyújtott be a **M-i** Városi Bírósághoz cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezésük iránt.

Az I. rendű örökhagyó 2003. szeptember 19-én elhunyt.

A **M-i** Városi Bíróság az előtte folyamatban lévő, az I. rendű örökhagyó cselekvőképességét kizáró gondnokság alá helyezése iránti pert 2003. október 13-án hozott végzésével megszüntette.

Az I. rendű örökhagyó halálát követően a hagyatéki eljárást **RÁ.** közjegyző folytatta le. A 2004. október 26-án meghozott 3117 Kjő. 104/2004/30. számú végzésében az örökhagyó hagyatékát - a helyrajzi számú lakóház, udvar, gazdasági épület megnevezésű ingatlan $\frac{1}{2}$ részét, az OTP-nél vezetett folyószámlán nyilvántartott 192.031 Ft tőke és kamatai $\frac{1}{2}$ részét, valamint az 1-79. tétel alatt felvett, összesen 174.550 Ft értékű ingóságok $\frac{1}{2}$ részét - ideiglenes hatállyal, végrendeleti öröklés címén - a II. rendű örökhagyó részére adta át, megállapítva, hogy a folyószámlán kezelt összeg és az ingóságok további $\frac{1}{2}$ része őt házastársi közös vagyon jogcímén illeti.

2004. november 26-án a felperes a **M-i** Városi Bíróságon pert indított a II. rendű örökhagyóval szemben, kérve az I. rendű örökhagyó végrendelete érvénytelenségének megállapítását a peres felek vonatkozásában, hivatkozva arra, hogy az I. rendű örökhagyó a végrendelet tételekor a Ptk. 17. §-a szerint gondnokság alá helyezés nélkül cselekvőképtelen állapotban volt, így végintézkedése érvénytelen.

A II. rendű örökhagyóval szemben megindult gondnokság alá helyezési perben Dr. **SE** igazságügyi elmeorvos szakértő a II. rendű örökhagyó vizsgálatán és a rendelkezésére álló orvosi leleteken, egyéb iratokon alapuló szakvéleményében rögzítette, hogy a II. rendű örökhagyó agyi és általános érzelmeszedésben, agylágyulásban és ezek talaján kialakult súlyos fokú szellemi leépülésben szenved, önálló életvitelre, ügyei vitelére nem képes, az ahhoz szükséges belátási képessége szellemi fogyatkozása miatt tartósan, teljes mértékben hiányzik. Állapota végleges, abban javulás nem várható.

A **M-i** Városi Bíróság 2004. február 28-án jogerőre emelkedett ítéletével a II. rendű örökhagyót cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezte.

2006. szeptember 14-én a II. rendű örökhagyó elhunyt.

Halála után Dr. **NP** ... közjegyző 2007. február 1-jén kelt és jogerőre emelkedett végzésével a II. rendű örökhagyó hagyatékát - a ... helyrajzi számú ingatlan 1/2 részét, a ... helyrajzi szám alatti ingatlant, az ... Otthonnál lévő megtakarítást, túlfizetett térítést, az OTP-nél az örökhagyó nevében nyilvántartott gyámfenntartásos takaréketben szereplő összeget, valamint az OTP-nél vezetett folyószámlán szereplő összeget és annak járulékait - végrendeleti öröklés jogcímén teljes hatállyal egymás közt egyenlő arányban e per négy alperesének adta át. A felperes az eljárás megismétlése iránt kérelmet terjesztett elő a javára szó végrendeletre hivatkozva. A közjegyző Kjö 315/2007/2. számú végzésében a hagyatéki eljárás megismétlését megengedhetőnek találta, a hagyatéki tárgyalást kitűzte, megkereste a földhivatalt, az OTP-t és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat Idősek ... Otthon Módszertani Intézményét a jogerőre emelkedett hagyatékátadó végzés végrehajtásának felfüggesztése iránt, s rendelkezett a hagyatéki eljárás függőben tartásáról.

A felperes által a II. rendű örökhagyó ellen indított perben a keresetlevél áttételét követően eljáró Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság megállapította az eljárás félbeszakadását.

A II. rendű örökhagyó halálát követően lefolytatott hagyatéki eljárás után a felperes kérte az eljárás folytatását, perbe állította a II. rendű örökhagyó végrendeleti örököseit, s módosított keresetében kérte, hogy a bíróság állapítsa meg, hogy mind az I., mind a II. rendű örökhagyó 2003. július 2-án kelt közvégrendelete a peres felek viszonylatában érvénytelen, mert az örökhagyók a végrendelet tételekor ügyeik viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkeztek, cselekvőképtelen állapotban voltak.

Az alperesek a kereset elutasítását kérték, azzal védekezve, hogy a végrendeletek nem érvénytelenek, mert az örökhagyók ügyeik viteléhez szükséges belátási képessége a jognyilatkozat tételekor nem hiányzott teljesen.

Az elsőfokú bíróság ítéletében az I. rendű örökhagyó 2003. július 2-án kelt közvégrendelete érvénytelenségének megállapítására irányuló keresetet elutasította, megállapította, hogy a II. rendű örökhagyó 2003. július 2-án kelt közvégrendelete a felperes és az alperesek viszonylatában érvénytelen. Kötelezte az alpereseket, hogy személyenként 200.000 Ft perköltséget fizessenek meg a felperesnek, ezt meghaladóan kimondta, hogy az előlegezett költségeiket a felek maguk viselik. A felperest 487.200 Ft, az alpereseket személyenként 293.500 Ft kereseti illeték megfizetésére kötelezte.

A határozata indokolásában kifejtette, hogy a Ptk. 650. § (2) bekezdése értelmében az örökhagyók 2003. július 2-án tett közvégrendelete következtében az 1998. augusztus 6-án kelt közvégrendeleteket visszavontnak kell tekinteni. A Ptk. 653. §-ára utalással rámutatott, hogy e korábbi végrendeletek értelmében az örökhagyók végrendeleti örököse a felperes, aki ebből következően az utóbb kelt végrendeletek érvénytelenségének megállapítására keresetességi joggal rendelkezett.

Kiemelte, hogy az 1998. augusztus 6-i közvégrendeletek érvényességét csak és kizárólag a II. rendű örökhagyó törvényes örökösei tehetik vitássá. A közjegyzők az előttük folyamatban volt hagyatéki eljárásban e végrendeleteket nem vizsgálták, s a per során az alperesek sem kívántak viszontkeresetet előterjeszteni a korábbi közvégrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt. Erre tekintettel e végrendeletek érvényességét nem vizsgálhatta, nem foglalhatott állást abban a körben, hogy az azokban kinyilvánított végrendeleti feltételek érvényesek-e, illetve azokat a felperes teljesítette-e.

Rámutatott, hogy az I. rendű örökhagyó hagyatékát a közjegyző ideiglenes hatállyal adta át a 2003. július 2-i közvégrendelet alapján, míg a II. rendű örökhagyó vonatkozásában a hagyatéki eljárás megismétlését megengedhetőnek találta, a korábban hozott hagyatékátadó végzés végrehajtását felfüggesztette, ezekből következően álláspontja szerint helye van a perben a Pp. 123. §-a szerinti megállapításra irányuló kereset előterjesztésének.

A rendelkezésére álló bizonyítékokat egyenként és összességükben mérlegelve arra a következtetésre jutott, hogy az I. rendű örökhagyó a 2003. július 2-i közvégrendelet tételekor nem volt cselekvőképtelen állapotban, ügyei vitéléhez szükséges belátási képessége nem hiányzott teljesen.

A II. rendű örökhagyó tekintetében kiemelte, hogy Dr. **PE.** közjegyző ugyan akként nyilatkozott, hogy meggyőződött arról, hogy a II. rendű örökhagyó végrendelkezési képességgel rendelkezik, azonban „nem volt olyan elhallgatott orvosi adatok birtokában, amelyek a belátási képesség értékelésére kihatással voltak, és amelyeket megfelelő szakképesítés hiányában fel sem ismerhetett”. Ugyanakkor értékelte, hogy a II. rendű örökhagyónál már 1998. júliusában elindult egy agyi károsodási folyamat, mellyel kapcsolatban figyelembe vette Dr. **BI.** ideg és elme szakorvos korábbi kezeléseken is alapuló orvosi véleményét, a gyámhivatal ügyintézőjének környezettanulmányába foglalt megállapítást, a 2003. június 10-i szakorvosi javaslatot, illetve a gondnokság alá helyezési perben Dr. **SE** igazságügyi elme szakorvos által készített szakértői véleményt, valamint a perben beszerezett, Dr. **VM** ideg- és elmeorvos szakértő kiegészített szakvéleményét, melyek alapján azt állapította meg, hogy a II. rendű örökhagyó ügyei vitéléhez szükséges belátási képessége - így a végrendelkezési képessége is - a 2003. július 2-i végrendelkezéskor tartósan és teljesen hiányzott.

Megállapította, hogy az I. rendű örökhagyó végrendelete érvénytelenségével kapcsolatos kereset tekintetében a pertárgy értéke 8.033.290 Ft volt, e tekintetben a kereset alaptalansága miatt az illetéket a felperesnek kell viselnie, míg a II. rendű örökhagyó végrendelete érvénytelenségének tárgyában a pertárgy értéke 19.567.080 Ft volt, s e kereset alaposága következtében az alperesek kötelesek az e pertárgy-érték alapján számított illeték állam javára történő megtérítésére.

A pertárgy-értékek figyelembe vételével a felperes pernyertességének arányát 2/3-ban állapította meg, s ehhez igazodóan rendelkezett a perköltség viseléséről.

Az ítélettel szemben az alperesek terjesztettek elő fellebbezést, amelyben az ítélet II. rendű örökhagyó közvégrendeletével kapcsolatos rendelkezésének megváltoztatását, s a kereset e tekintetben történő elutasítását indítványozták, kérték továbbá a felperes költségben való marasztalását. Hangsúlyozták, hogy a felperesnek a perben azt kellett bizonyítania, hogy a közvégrendelet tételekor a II. rendű örökhagyó belátási képessége az adott helyen, időben és körülmények között teljesen hiányzott. Álláspontjuk szerint e tényről elsősorban az örökhagyók végrendelkezési képességének elbírálásában több évtizedes gyakorlattal rendelkező, közhitelességgel felruházott közjegyző tud nyilatkozatot tenni, akinek a nyilatkozatát azonban az elsőfokú bíróság indokolatlanul „negligálta”, ugyanakkor túlzottan indokolatlanul nagy bizonyító erőt tulajdonított a közvetett adatokon alapuló szakvéleménynek, amelyet azonban csak a bizonyítékok egyikeként kellett volna figyelembe venni. A bizonyítékok összességükben való értékelése alapján az állapítható meg érvelésük szerint, hogy a felperes nem tudta kétséget kizáró módon igazolni azt, hogy a II. rendű örökhagyó belátási képessége 2003. július 2-án teljes mértékben hiányzott.

Rámutattak arra, hogy Dr. **BI.** a 2003. június 10-i keltezésű okiratban az örökhagyók cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezését tartotta indokoltnak, ugyanakkor nem tudott különbséget tenni a cselekvőképességet korlátozó és kizáró gondnokság kritériumai között. Az elsőfokú bíróság által döntő súllyal figyelembe vett szakértői véleményt adó Dr. **VM** pedig akként nyilatkozott, hogy amennyiben a szakorvos igazolásán a cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezést indítványozta volna, szakértői véleményében azt állapította volna meg, hogy nagy valószínűséggel korlátozott cselekvőképes állapotban volt a II. rendű örökhagyó a végrendelet tételekor. A fellebbezés érvelése szerint ez a szakértői véleményt megalapozatlanná teszi. Becsatolták a felkérésükre Dr. **BG** igazságügyi elmeorvos szakértő által 2009. október 13-án adott, az örökhagyó orvosi leletein, és e per iratain alapuló szakértői véleményt, melyben a szakértő úgy foglalt állást, hogy a II. rendű örökhagyó az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel nagymértékben csökkent módon rendelkezett a végrendelet tételekor.

A felperes fellebbezési ellenkérelmében az elsőfokú ítélet helybenhagyását és az alperesek költségben való marasztalását kérte. Megítélése szerint az elsőfokú bíróság kellően indokát adta annak, hogy a közjegyző tanúvallomásával szemben miért az igazságügyi orvos szakértői véleményt fogadta el annak eldöntésekor, hogy a II. rendű örökhagyó a végrendelet tételekor cselekvőképtelen állapotban volt-e. Hangsúlyozta, hogy a Dr. **VM** által adott szakértői vélemény teljes összhangban áll a II. rendű örökhagyó gondnokság alá helyezése iránt indított perben Dr. **SE** elmeorvos szakértő által, egyebek mellett a II. rendű örökhagyó vizsgálatán alapuló szakértői véleménnyel. A Pp. 235. §-ára hivatkozással kifejtette, hogy a magánfelkérésre készített szakértői vélemény a határozat meghozatalakor nem vehető figyelembe.

Az ítélet tábla erre irányuló fellebbezés hiányában nem érintette az elsőfokú bíróság ítéletének keresetet részben elutasító rendelkezését a Pp. 253. §-ának (3) bekezdésében írtakra figyelemmel.

Az alperesek fellebbezését az indítványi rész tekintetében alaposnak találta.

Az ítéletábra nem osztja az elsőfokú bíróság azon álláspontját, hogy megállapítási kereset előterjesztésének helye van az adott esetben.

A Pp. 123. §-a kimondja, hogy megállapításra irányuló egyéb kereseti kérelemnek csak akkor van helye, ha a kért megállapítás a felperes jogainak az alperessel szemben való megóvása végett szükséges, és a felperes a jogviszony természeténél fogva, vagy a kötelezettség lejártának hiányában, vagy valamely más okból teljesítést nem követelhet.

Ha a megállapításra irányuló kereseti kérelem előterjesztésének a jogszabályban meghatározott feltételei nem állnak fenn, a kereseti kérelmet a bíróságnak el kell utasítani. Ilyen esetben a per megszüntetésének nincs helye. (BH. 1990. évi 284. jogeset.)

A kereseti igény anyagi jogi elbírálása során mindenekelőtt azt kell tisztázni, hogy a felperes keresetösségi joggal rendelkezik-e. A Pp. 48. §-ában szabályozott perbeli jogképesség nem azonos a perindítási jogosultsággal (aktív perbeli legitimációval). A perbeli jogképességet, valamint a Pp. 49. §-ában szabályozott perbeli cselekvőképességet a tárgyalás előkészítése során kell vizsgálni. A perbeli jogképesség hiánya a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítását vonja maga után (Pp. 130. § (1) bekezdés e) pont), a perbeli cselekvőképesség hiányának jogkövetkezményeit a Pp. 49. §-ának (2) bekezdése határozza meg. Ezzel szemben a keresetösségi jog hiánya a kereset érdemi elutasítását eredményezi. A keresetösségi jogot a jogviszony (az érdekelttség), vagy a törvényi (jogszabályi) felhatalmazás alapozza, illetve alapozhatja meg.

A Pp. 3. § (1) bekezdése kimondja, hogy a bíróság a polgári ügyek körében felmerült jogvitát erre irányuló kérelem esetén bírálja el. Ilyen kérelmet - ha törvény eltérően nem rendelkezik - csak a vitában érdekelt fél terjeszthet elő, akiknek körét a törvény behatárolja a végrendelet érvénytelensége (hatálytalansága) miatt indított perben.

A Ptk. 653. §-a úgy szól, hogy a végrendelet érvénytelenségére, illetőleg hatálytalanságára csak az hivatkozhat, aki az érvénytelenség, illetőleg a hatálytalanság megállapítása esetében maga örököl, vagy tehertől mentesül.

A BDT. 2008. évi 1908. jogeset szerint „a végrendelet érvénytelenségét megalapozó megtámadási okok érdemben csak akkor vizsgálhatók, ha az érvénytelenségre hivatkozó személynek keresetösségi joga van. A megtámadás jogát kizárólag az gyakorolhatja, aki az érvénytelenség esetén maga örököl, vagy tehertől mentesül. Több végintézkedés esetén a megtámadással érintett végrendeletet megelőzően keletkezett végrendeletek tartalma alapján ítélt meg a keresetösségi jog fennállása”.

A végrendelet megtámadásának joga személyhez kötött jog és a végrendeletet csak a perben álló felek egymás közötti viszonyában (inter partes) lehet érvénytelennek nyilvánítani.

Ebből azonban csak az következik, hogy aki nem hivatkozik a végrendelet érvénytelenségére, annak javára nem szólhat a bíróság ítélete. Ez a relativitás ugyanakkor

nem jelenti a keresetösségi jog relativitását, a bíróság nem foglalhat állást akként, hogy a megtámadott végrendelet tételével hatálytalanított korábbi végrendelet érvényessége esetén a felperes rendelkezik, míg érvénytelensége esetén nem rendelkezik keresetösségi joggal. Feltételes keresetösségi jog nincs, azzal a felperes vagy rendelkezik, vagy nem.

A korábbi végrendelet legitimálja a felperes perindítását, a felperest - az utóbb készült végrendelet érvénytelenségének esetén - örökösnek kell tekinteni, amely minőségét nem befolyásolja, hogy a javára szóló végrendeletet esetleg valaki a jövőben megtámadhatja. Helytállóan foglalt állást az elsőfokú bíróság akkor, amikor kimondta, hogy a felperesnek keresetösségi joga van. Ez esetben azonban nincs akadálya, hogy az alperesek marasztalásáról döntsön, és a „védendő jog” sem a felperes, hanem valójában a javára szóló végrendeletet megtámadni jogosultak jogát jelenti, amelynek vizsgálata ennek a pernek nem képezi a tárgyát.

Más megközelítéssel: az öröklési per tulajdonképpen tulajdoni per, az öröklés a tulajdonjog átszállásának egyik módja, s ez esetben megállapítási per indításának nincs helye.

A végrendelet érvénytelenségének jogkövetkezménye az álorökös marasztalása. „A Ptk. 237. § (1) bekezdése szerint érvénytelen szerződés esetében - a törvény eltérő rendelkezése hiányában - a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet kell visszaállítani. Ez azt jelenti, hogy mindegyik fél köteles visszaadni a másiknak azt, amit tőle az érvénytelen szerződés alapján kapott. A végrendelet érvénytelensége (hatálytalansága) esetében „visszaadásról” nem lehet szó, mert a végrendeleti örökös a rendszerint a birtokában lévő hagyatékot nem a törvényes örököstől kapta, következményeiben azonban ez az érvénytelenség (hatálytalanság) is hasonló a szerződés érvénytelenségéhez: a végrendeleti örökös, mint álorökös, köteles a birtokában tartott hagyatéki tárgyakat kiadni, illetőleg a hagyatéki követeléseket átengedni a valódi örökösnek, aki rendszerint a törvényes örökös. A hagyaték kiadása, illetve átengedése csak „rendszerint” - és nem minden esetben- a törvényes örökös részére történik, mert lehetséges, hogy a végrendelet érvénytelenségére (hatálytalanságára) nem a törvényes örökös hivatkozik, annak megállapítását nem ő, hanem egy másik végrendelet szerinti jogosult igényli”. (A Polgári Törvénykönyv magyarázata: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004. II. kötet, 2445. oldal).

A Legfelsőbb Bíróság egy eseti döntésében is akként foglalt állást, hogy „a végrendelet érvénytelenségének megállapítására irányuló kereset elutasítása esetén a kizárt örökös nyomban a kötelesrész kiadását - azaz teljesítést - kérhet”. (BH. 1988. évi 230. jogeset.)

A perbeli esetben sem volt akadálya annak, hogy a felperes marasztalásra irányuló kereseti kérelmet terjesszen elő: ha a hagyaték tárgyai az álorökösök birtokában vannak, azok kiadását, ha pedig nála lennének, az alperesek annak túrására kötelezését kérhette volna, hogy azokat tulajdonaként tarthassa meg, illetve tulajdonjogát a Ptk. 116. §-ának (1) bekezdése alapján bejegyezzék az ingatlan-nyilvántartásba, mivel ő az örökös.

Téves az elsőfokú bíróság azon álláspontja, hogy az örökhagyók halála után folyt hagyatéki eljárások jelenlegi stádiumára figyelemmel volna helye a megállapítási kereset elbírálásának.

A II. rendű örökhagyó halála utáni jogerős határozattal befejezett hagyatéki eljárás megismétlését a közjegyző határozatával megengedhetőnek találta, tekintettel arra, hogy a per felperese arra hivatkozott, hogy a II. rendű örökhagyó 1998. augusztus 6-i keltezésű közvégrendelete szerint ő a végrendeleti örökös.

Az ítéletábra megítélése szerint azonban ez a tény a hagyatéki eljárás kimenetelét nem befolyásolta volna, tekintettel arra, hogy a közjegyzőnek azt kellett volna megállapítania, hogy a II. rendű örökhagyó korábbi közvégrendelete a 2003. július 2-i keltezésű közvégrendelet tétele miatt hatályát veszítette.

A hagyatéki eljárásról szóló 6/1958. (VII. 4.) IM. rendelet (a továbbiakban: He.) 76/A §-ának (1) bekezdésében szabályozza azokat az eseteket, amikor a hagyatéki eljárás jogerős befejezése ellenére lehetőség van a hagyatéki eljárás újbóli lefolytatására, megismétlésére, ám csak abban az esetben, ha az örökös olyan tényre hivatkozik, amelyet a hagyatéki eljárásban nem bíráltak el, feltéve, hogy az - elbírálás esetén - az öröklés rendjének vagy jogcímének megváltoztatását eredményezte volna. A fentiek miatt azonban a közjegyző nem hozhatott volna más döntést akkor sem, ha a felperes javára szóló végrendelet a rendelkezésére állt volna a hagyatéki eljárásban, így a hagyatéki eljárás megismétlésének nincs helye.

A hagyatéki eljárásban, mint nemperes eljárásban meghozott hagyatékátadó végzés az abban megjelölt örökösnek e minőségét és örökségének a tárgyát igazolja ugyan, de ennek a döntésnek nincs anyagi jogereje, öröklési jogi vita esetén a bíróság peres eljárásban hozott határozattal eltérő döntést hozhat. A bíróság ítéletének anyagi jogereje ugyanakkor kizárja, hogy a közjegyző folytassa, vagy megismétlje az eljárását, miután a közjegyző hagyatékátadó végzésének csak alaki jogereje van, valójában csak az öröklés közhitelű tanúsítása.

Ugyancsak téves és a bíróság által figyelmen kívül hagyandó a megismételt eljárás felfüggesztése vagy függőben tartása.

Amennyiben az érdekeltek között öröklési jogi vita alakul ki, s igényét valamelyik fél perben érvényesíti, a hagyatéki eljárást erre tekintettel a Pp. 152. §-a szerint nem lehet felfüggeszteni. (BH. 1983. évi 404. jogeset.) A He. a hagyatéki eljárás függőben tartására ad lehetőséget, azonban csak a jogszabályban meghatározott esetekben:

így a He. 39. § (2) bekezdése akkor, ha valamelyik örökös a cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó elmebetegségben vagy más szellemi fogyatkozásban szenved;

a He. 50. § (2) bekezdése akkor, ha a hagyatékot eltűnt személynek kell átadni, és a holtak nyilvánítás feltételei fennállnak;

a He. 64. § (4) bekezdése akkor, ha a házastársnak van az örökösök által el nem ismert igénye;

a He. 64. § (5) bekezdése akkor, ha a hagyatéki leltárba felvenni kért ingatlan az ingatlan-nyilvántartásban nem az örökhagyó nevén áll.

A He. a hagyatéki ideiglenes hatályú átadását akkor teszi lehetővé a közjegyző számára, ha teljes hatályú hagyatékátadó végzés hozatalára nincs lehetőség. (He. 60. § (1) bekezdés.) Ezt követően azonban a közjegyzőnek érdemi tennivalója nem marad.

A He. 60. § (3) bekezdése kimondja, hogy az érdekelt a hagyatéki ideiglenes átadásánál az ideiglenes hatályú átadó végzéssel figyelembe nem vett igényeit a végzés kézbesítésétől számított 30 nap alatt perrel érvényesítheti. A kereset megindítását legkésőbb a határidő elteltét követő 8. napig a közjegyzőnél igazolni kell. Ha az érdekelt fél a keresetet a megszabott határidő alatt nem indítja meg, vagy annak megindítását nem igazolja, vagy a perben a keresettől elállt, illetőleg a bíróság a keresetet jogerősen elutasította, a hagyatéki ideiglenes átadása teljes hatályúvá válik. Azt, hogy az ideiglenes hagyatékátadás teljes hatályúvá vált, hivatalból végzéssel kell megállapítani.

A He. 60. § (4) bekezdése úgy szól, hogy ha a bíróság határozata az ideiglenes hatályú átadó végzéstől eltér, a közjegyző a bírósági határozattal nem rendezett igények tekintetében teljes hatályú átadó végzést hoz. Ha a bíróság minden igényt rendezett, a közjegyző a hagyatéki eljárást befejező végzésében ezt megállapítja.

Ha a bíróság jogerős ítéletével a hagyatékra vonatkozó minden igényt rendezett, a közjegyzőnek teljes hatályú hagyatékátadó végzés helyett az eljárást befejező megállapító végzést kell hoznia (BH. 1981. évi 109. jogeset).

Mindezekre tekintettel tehát az ítélőtábla azt állapította meg, hogy az elsőfokú bíróság alaptalanul várta a közjegyzőtől a kialakult öröklési viták megoldását, a közjegyző ugyanis anyagi jogi kérdést nem dönt el, annak eldöntése a bíróság feladata az érdekelt által indított, marasztalásra irányuló kereseti kérelem alapján.

Az ítélőtábla a fellebbezés tartalma miatt szükségesnek tartja megjegyezni, hogy bár az elsőfokú bíróság a II. rendű örökhagyó 2003. július 2-i végrendelezési képességével kapcsolatban a rendelkezésre álló bizonyítékokat a Pp. 206. §-a szem előtt tartásával egyenként és összességükben is mérlegelte, a döntése meghozatalakor hangsúlyosan figyelembe vett Dr. **VM**-féle szakértői véleménnyel kapcsolatban a másodfokú bíróságnak kétségei vannak.

E szakértői vélemény Dr. **BI**. 2003. június 10-i feljegyzésére és a II. rendű örökhagyó cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezése iránt indított perben készített, Dr. **SE**-féle szakvéleményre hagyatkozva állapította meg, hogy a II. rendű örökhagyó ügyei vitéléhez szükséges belátási képessége a végrendelet tételekor tartósan és teljesen hiányzott.

A feljegyzés azonban nem vitatottan nem a II. rendű örökhagyó vizsgálata alapján készült.

A Dr. **SE**-féle szakvélemény pedig a II. rendű örökhagyó más szempontú vizsgálata alapján tett megállapításokat tartalmazza. Az e tárgyú perben készített szakvéleménynek arról kell állást foglalni, hogy a vizsgált személy általános beszámítási képessége fennáll-e, az őt körülvevő világ, a hétköznapi élet dolgaiban el tud-e igazodni önállóan, adekvát döntéseket képes-e hozni. Ezzel szemben a végrendelkezés speciális jognyilatkozat, az azt tevő életében különleges jelentősége van, rendszerint rendkívüli körülmények között készül, a végrendelkező halála közeledtét érezvén nyilvánítja ki, hogy kit szeretne örökösnek. Erről érzelmei által vezérelten dönthet, s döntésének sem logikusnak, sem okszerűnek nem kell lennie. Az ilyen jognyilatkozathoz tehát speciális, csak az ilyen helyzetben nélkülözhetetlen belátási képesség szükséges, amely eltérhet a mindennapi döntések meghozatalához szükséges cselekvőképességtől. Ilyen aspektusból azonban a II. rendű örökhagyót nem vizsgálták, e tekintetben való beszámíthatósága, cselekvőképessége szempontjából megállapításokat nem tettek.

A perben beszerzett, előbb írásban majd szóban kiegészített szakértői vélemény nem adta indokát annak, hogy a hónapokkal később készült, Dr. **SE**-féle szakértői vélemény alapján miért tett teljes bizonyossággal megállapítást a II. rendű örökhagyó 2003. július 2-i állapotára visszakövetkeztetve, nem magyarázta meg a II. rendű örökhagyó betegségének menetét, azt, hogy e betegség (betegségek) lineáris, vagy szakaszos lefolyásúak-e. A felperes maga is akként nyilatkozott, hogy a II. rendű örökhagyónak voltak tiszta pillanatai. Ezekre tekintettel nem meggyőző az a szakértői megállapítás, hogy a közvégrendelet tételekor a II. rendű örökhagyó ügyei viteléhez szükséges belátási képessége kétséget kizáróan teljesen hiányzott.

Egyetért az ítéltábla a fellebbező azon érvelésével, hogy egy évtizedek óta végrendeleteket készítő közjegyző is rendelkezhet olyan tapasztalatokkal, hogy meg tudja ítélni, a végrendeletet tevő bír-e a végrendelet tételéhez szükséges belátási képességgel.

Mindezekre figyelemmel az ítéltábla indokoltnak tartotta volna a szakértői vélemény további kiegészítését.

Ugyancsak szükségesnek tartja megjegyezni az ítéltábla, hogy az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.) 24. § (1) bekezdése az egészségügyi dokumentáció megismerésének jogát, míg a 25. § (1) bekezdése az orvosi titoktartáshoz való jogot a beteg szempontjából szabályozza. A 24. § (11) bekezdése tartalmaz rendelkezést a beteg halála esetén a törvényes képviselő, a közeli hozzátartozó, valamint az örökös részére akként, hogy ők írásos kérelem alapján jogosultak a halál okával összefüggő vagy összefüggésbe hozható, továbbá a halál bekövetkezését megelőző gyógykezeléssel kapcsolatos egészségügyi adatokat megismerni, az egészségügyi dokumentációba betekinteni, valamint azokról - saját költségeikre - másolatot kapni.

Az Eütv. 237. § (4) bekezdése kimondja, hogy az egészségügyi szakértői tevékenység végzése során a betegek jogai csak a törvényben meghatározott esetekben korlátozhatók. Ebből következően a szakvélemény készítésénél csak a betegnek vannak jogai, az örökösöknek nincsenek. A betegnek - halálával - a személyiségi jogai megszűnnek,

helyette az örökösök nem tilthatják meg, hogy a szakértő a szakvélemény készítéséhez szükséges adatokat felhasználja; a szakértő ezeket teljes körűen megismerheti.

Mindezekre figyelemmel az ítéletábra az elsőfokú bíróság ítéletének fellebbezett részét a Pp. 253. § (2) bekezdése alapján megváltoztatta, és a keresetet elutasította.

Tekintettel arra, hogy az alperesek teljes mértékben pernyertessé váltak, az ítéletábra mellőzte perköltségben való marasztalásukat, s a pervesztes felperest kötelezte a Pp. 78. §-ának (1) bekezdése alapján az alperesek, mint egyetemleges jogosultak javára együttes első- és másodfokú perköltség megfizetésére. Perköltségként az alperesek képviselőjének munkadíját számolta el, melynek összegét a 32/2003. (VIII. 22.) IM. sz. rendelet 3. § (2) bekezdés a) és b) pontja, (5) bekezdése, illetve 4/A § (1) bekezdése alapján határozta meg. Figyelembe vette továbbá az alperesek által lerótt 24.000 Ft fellebbezési illetéket.

Az illetékekkel kapcsolatban a Pp. 253. § (3) bekezdésének utolsó mondata alapján változtatta meg az elsőfokú bíróság ítéletét, tekintettel arra, hogy a marasztalásra irányuló kereseti kérelem előterjesztése esetén a pertárgy értéke nem határozható meg, így a felperes illeték-feljegyzési joga folytán feljegyzett kereseti illeték alapja az illetékről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 39. § (3) bekezdés b) pontja értelmében 350.000 Ft külön-külön a támadott két végrendelet kapcsán, így az illeték mértéke az Itv. 42. § (1) bekezdés a) pontja alapján 21.000-21.000 Ft.

A fellebbezési illeték alapja az Itv. 39. § (3) bekezdés c) pontja értelmében 400.000 Ft, így az alperesnek összesen 24.000 Ft illetéket kellett volna lerónia. A feleslegesen lerótt fellebbezési illetéket az adóhatóságtól az elsőfokú bíróság útján visszaigényelheti.

D e b r e c e n, 2010. január hó 7.

Dr. Csiki Péter sk. a tanács elnöke, Dr. Veszprémy **Zoltán**. sk. előadó bíró, Szabóné dr. Bélteky Erzsébet sk. bíró

A kiadmány hitelül:

tisztviselő